

20.3.2017

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: O 7/2017 vp Yliopistolakiuudistuksen vaikutusten arviointi

Viite: Asiantuntijapyyntö 14.3.2017

Pyydettyinä asiantuntijalausuntona lausun kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä. Yliopistolakiuudistus muutti yliopistojen asemaa hyvin syvällisellä tavalla, ja muutoksen täydet vaikutukset näkyvät luultavasti vasta varsin pitkällä aikajänteellä. Viime vuosina yliopistojen toiminnassa tapahtuneista muutoksista on osittain vaikea tietää, missä määrin ne johtuvat yliopistolakiuudistuksesta ja missä määrin muista toimintaympäristössä tapahtuneista asioista (kuten esimerkiksi rahoituksen kääntymisestä laskuun tai tieteen ja korkeimman opetuksen sisäisistä muutoksista). Silti on hyvä, että lakiuudistuksen vaikutuksia arvioidaan. Ohessa joitakin huomioita lain vaikutuksista ja arvioinnin tuloksista.

Yliopistot muodostuvat ihmisistä: rekrytointien keskeisyys. Yliopistojen toiminnassa opiskelijoiden ja henkilöstön rekrytointi ovat tärkeimpiä päätöksiä. Yliopistolakiuudistus antoi yliopistoille mahdollisuuden luoda itse henkilöstöpolitiikkansa ja urajärjestelmänsä. Yliopistojen toiminnassa on nähtävissä hyviä esimerkkejä siitä, kuinka urajärjestelmät ovat selkiytyneet, rekrytoinnit oman yliopiston ulkopuolelta ovat lisääntyneet ja myös opiskelijoiden rekrytointiin kiinnitetään aikaisempaa enemmän huomiota. Toisaalta uusien urajärjestelmien toteutus on kuitenkin monissa yliopistoissa vielä selkeästi kesken.

Tutkimuksen ja opetuksen laatu ja tuloksellisuus. Uudistuksen myötä yliopistojen mahdollisuus laatia oma strategiansa ja toteuttaa se paranivat selkeästi. Kuten edellä todettiin, yliopistojen strategiset valinnat toteutuvat keskeisesti rekrytoinneissa: esimerkiksi professorin tai lehtorin rekrytointi on vuosikymmenien sitoutuminen tiettyyn laveaan tutkimus- ja opetusalaan. Kukin rekrytointipäätös on siis merkittävä valinta, ja valintoja on aina tehty. Lakiuudistuksen jälkeen yliopistot ovat alkaneet aikaisempaa selkeämmin muodostaa tavoitteensa ja toteuttaa niitä. Yliopistojen tekemistä strategisista linjauksista ja profiloitumiskehityksestä onkin nähtävissä useita hyviä esimerkkejä. Vaikka tutkimuksen laadun kehittyminen tapahtuu pitkän ajan kuluessa, tiettyä näyttöä on jo näiden valintojen ja rekrytointipäätösten tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta parantavasta vaikutuksesta.

Yliopistot käyttivät vuonna 2015 tutkimukseen tilinpäätöstietojen perusteella noin 1450 miljoonaa euroa. Tästä yliopistot kattoivat perusrahoituksellaan noin 820 miljoonaa euroa eli 56 %. Muu osa tutkimusrahoituksesta eli 630 miljoonaa euroa oli ulkopuolista tutkimusrahoitusta, josta Suomen Akatemian osuus oli noin 270 miljoonaa euroa eli 20 % kaikesta tutkimusrahoituksesta. Yliopistojen tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeätä, että yliopistojen perusrahoitusta käytetään myös laadukkaimpien ja vaikuttavimpien tutkimussuuntauksien tukemiseen. Strateginen suunnittelu ja riittävän suuret tietyn ilmiön tai tieteenalan ympärillä toimivat yksiköt mahdollistavat pitkäjänteisen toiminnan ja hyvän henkilöstöpolitiikan, joka on laadun ja vaikuttavuuden edellytys.

Yliopistojen johtaminen ja yliopistoyhteisön osallistumismahdollisuudet. Yliopistolakiuudistus muutti yliopistojen johtamista: hallituksen ja rehtorin roolit ovat aikaisempaa merkittävämmät. Hallintokulttuureissa on varsin suuria eroja eri yliopistojen välillä, ja menettelytavat ovat osittain vasta kehitymässä. Opiskelijoiden ja henkilöstön osallistumismahdollisuuksien yhteydessä on syytä korostaa osallistumista koko valmistelun ajan ja erityisesti sen alkuvaiheessa. Tällaisia käytäntöjä näyttääkin joissakin yliopistoissa olevan käytössä. Arvioinnin tulosten perusteella joissakin yliopistoissa on esimerkiksi tiettyä tarvetta tiivistää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa yliopistokollegion, hallituksen ja rehtorin välillä.

Helsingissä 20.3.2017

Pääjohtaja

Heikki Mannila